

Gunilla Hjorth
Ekolog
Telefon 08-508 28 814, 076-122 88 14
gunilla.hjorth@miljo.stockholm.se

Till
Miljö- och hälsoskyddsnämnden

ARTARKEN TILLGÄNGLIG PÅ INTERNET

Förslag till beslut

- 1 Godkänna redovisningen
- 2 Delge redovisningen till Länsstyrelsen, Exploateringsnämnden, Stadsbyggnadsnämnden och Idrottsnämnden samt till samtliga stadsdelsnämnder

Gunnar Söderholm

Gustaf Landahl

Sammanfattning

ArtArken, Stockholms digitala arkiv över skyddsvärda växter och djur, är ett unikt och viktigt underlag för arbetet med ekologiska hänsyn inom fysisk planering, miljöövervakning, tillsyn och skötsel av park- och naturmark. En bibehållen biologisk mångfald i våra grönområden tryggar rika naturupplevelser för Stockholmarna inom kommunens egna gränser. Genom att känsliga arter kartläggs i ArtArken får vi en god uppfattning om kvalitén i Stockholmsnaturen.

Tillgång till databasen, som innehåller tusentals uppgifter om mer än 700 skyddsvärda arter, har med åren blivit alltmer efterfrågad både inom och utom staden. En särskild webbapplikation har därför byggts upp där man direkt kan få fram kartor, bilder, tabeller, faktablad och annan information om de ovanliga arterna. Miljöförvaltningens tidigare inriktningsmål att göra ArtArken läs- och sökbar på Internet har därmed infriats.

Bakgrund

KARTLÄGGNING AV SKYDDSVÄRDA ARTER I STOCKHOLM

Stockholm hyser ett ovanligt rikt växt- och djurliv för att vara storstad. På grund av stadens speciella förutsättningar i form av sammanhängande grönområden och god tillgång till vatten kan man i Stockholm uppleva inslag av ”vild” natur långt in mot city. Den varierade floran och faunan är en viktig resurs och källa till avkoppling och naturupplevelser för stockholmarna. Rekreativsmöjligheter är en av de tjänster som Stockholms ekosystem tillhandahåller invånarna. Exempel på andra ekosystemtjänster är vatten- och luftrening, naturlig skadedjursbekämpning, pollinering och bildande av bördig jord. Väl fungerande ekosystem kan på många sätt utgöra en buffert mot effekterna av de pågående klimatförändringarna.

För att stadens grönytor och vattenområden ska behålla sina kvaliteter och funktioner som ekosystem krävs att variationen i växt- och djurlivet upprätthålls och gynnas. En viktig måttstock för detta är ArtArken, stadens databas för hotade och skyddsvärda arter. Observationer av de känsligaste arterna kartläggs systematiskt och jämförs även med historiska uppgifter om stadens flora och fauna. Urvalet arter som kartläggs bygger dels på den nationella s.k. rödlistan av arter vars existens i landet är hotad eller missgynnad, dels på lokala kunskaper om arter som är på stark tillbakagång i Stockholm och/eller säger något om tillståndet i miljön. Förekomst av de känsligaste arterna i kommunen kan alltså sägas utgöra kvitto på att Stockholmsnaturen håller en hög standard både ekologiskt sett och upplevelsemässigt.

Sedan ArtArken började byggas upp på 90-talet har en rad fysiska åtgärder genomförts i Stockholm för att förstärka livsmiljöer som är viktiga för biologisk mångfald, inte minst för de hotade arterna. Exempelvis har ett stort antal dammar och mindre våtmarker anlagts eller restaurerats de allra senaste åren, vilket i hög grad gynnar de annars hårt drabbade groddjur, fåglar och vattenväxter som är beroende av dessa miljöer. En bättre anpassad skötsel av blomrika ängsmarker och värdefulla jätteeckar har börjat tillämpas, till fördel både för mängder av ovanliga fjärilar, småkryp, svampar och växter och för de många människor som besöker områdena. ArtArken har använts som ett viktigt underlag i denna ”värdeförtätning” av naturområdena.

HUR ARTARKEN BYGGDES UPP

Data till ArtArken började samlas in för c:a tio år sedan genom att förvaltningens ekologer gick igenom alla kända uppgifter om rödlistade arter i staden som kunde hittas i litteratur och undersökningar och la in dem i en databas med tillhörande digitala kartor (ett s.k. GIS-skikt).

Mycket arbete lades även ner på att kontakta forskare och specialister inom olika artgrupper och tillsammans ringa in vilket urval av arter som var lämpligt att

kartlägga i Stockholm. Förutom de nationellt rödlistade arterna, som är hotade eller missgynnade i hela landet och därför är mycket viktiga att värna om, utsågs ett antal andra s k Lokalt skyddsvärda arter. De senare är ovanliga eller på tillbakagång i Stockholm och uppfyller dessutom olika kriterier som säger något om tillståndet i miljön.

1999 presenterade förvaltningen en rapport för Miljö- och hälsoskyddsnämnden där uppbyggnaden av ArtArken och analyser från arbetet redovisades (se länk på hemsidan):

http://www.stockholm.se/upload/Fackforvaltningar/Milj%F6f%F6rvaltningen/Dokument/rapporter/9904_artarken.pdf

I dagsläget innehåller databasen över 700 arter uppdelade på 15 organismgrupper; alltifrån däggdjur, fåglar och högre växter till mossor och småkryp. Antalet observationer är mer än 6 000.

BEHOV ATT SPRIDA KUNSKAPERNA

Behovet att tillgängliggöra ArtArken för olika intressenter har med tiden växt alltmer. Förändringar går snabbt i storstaden och många arter hinner inte anpassa sig till de nya villkoren utan försvinner från staden och dess omgivning. Den ökande uppsplittringen av grönytor i Stockholm, hårdgörande och ogynnsam skötsel av mark samt övergödning av våra vatten har lett till en fortgående utarmning av mångfalden arter i de naturliga ekosystemen. För att motverka dessa effekter är det viktigt att kunskaper om skyddsvärda arter sprids bland stadens många aktörer så att bebyggelseutvecklingen kan gå hand i hand med åtgärder för att höja kvalitén både för människor, djur och växter i de kvarvarande ”gröna” områdena.

Kommunfullmäktige antog 1999 ett särskilt mål gällande ArtArken, i samband med rapportens publicering:

”Stockholms biologiska mångfald skall bevaras och de ekologiska spridningskorridorerna skyddas. De skyddsvärda arter som definieras i ArtArken skall kunna fortleva i livskraftiga populationer. Möjligheten till återetablering av de arter som försvunnit från kommunen, samt möjligheten att skapa ekologiska spridningskorridorer, bör med hänsyn till den ekologiska balansen beaktas och arbetas in i planprocessen. Därmed kan den biologiska mångfalden öka.”

År 2000 yttrade Fullmäktige även att *”ArtArken bör användas som obligatoriskt underlag vid stadens fysiska planering så att frågor om biologisk mångfald kommer in tidigt i processen.”* För att möjliggöra en enklare och smidigare användning har Miljöförvaltningen haft som verksamhetsspecifikt inriktningsmål

att göra ArtArken läs- och sökbar på Internet. Detta åtagande har nu infriats i och med den senaste utvecklingen av databasen.

EXEMPEL PÅ TILLÄMPNINGAR

Uppgifterna om skyddsvärda arter har stor användning inom främst följande av stadens verksamheter:

- Fysisk planering och bebyggelseutveckling
- Tillsyn av skyddade naturområden
- Skötsel av park- och naturmark
- Miljöövervakning av biologisk mångfald
- Naturpedagogik

Under de år ArtArkens databas funnits internt har materialet ofta efterfrågats av handläggare och konsulter som arbetar med fysisk planering i projekt där man misstänkt att hänsyn behöver tas till skyddsvärda växter eller djur i de aktuella områdena. En mängd personer har fått skriftliga utdrag ur databasen med tillhörande kartor. Detsamma har gällt forskare, experter och interna handläggare som velat analysera tillståndet i Stockholms fauna och flora. Park- och naturmarksansvariga har behövt veta vilka djur och växter som kräver en särskilt anpassad skötsel.

I arbetet med naturskydd i Stockholm har uppgifter ur ArtArken legat till grund för skötselplanering och olika bedömningar om vilka områden som har högst naturvärden. Databasen utgör även ett viktigt verktyg i tillsynen av naturreservat. Frågor har också kommit från naturskolor och andra skolor om vilka skyddsvärda arter som finns i Stockholm och var man kan hitta dem i sin närmiljö.

WEBBAPPLIKATION

Under de senaste åren har en rad anpassningar gjorts för att ArtArken ska kunna nås via Internet, både som ett underlag för olika handläggare och beslut inom staden och som inspiration för en bredare allmänhet. Detta innebär också tidsbesparingar för Miljöförvaltningens tjänstemän. Dessutom är det viktigt för databasens å jourhållning att färskare uppgifter kan rapporteras in utifrån på ett smidigt sätt. För att klara uppgiften har en skraddarsydd webbapplikation byggts upp där man kan söka olika uppgifter om arterna via databas, karta, bilder, faktablad och externa länkar.

En utmaning har varit att kunna ge önskvärd information ur databasen och samtidigt följa den sekretesslagstiftning som gäller för spridning av uppgifter om hotade arter samt stadens säkerhetsbestämmelser för databaser på Internet.

Den tekniska lösning som valts innebär att ArtArken dels har en offentlig version som är enkel att använda och där endast ungefärliga fyndplatser lämnas ut, dels en mer utförlig version för handläggare inom staden, forskare och konsulter som behöver göra exakta analyser ur materialet. Den senare versionen kräver särskild behörighet och inloggning via stadens eget säkerhetssystem "ID-portalen".

Databasen uppdateras kontinuerligt via en rapportfunktion där nya fynd läggs in och positionsbestäms via ett kartfönster. Alla kan rapportera in egna uppgifter, och resultat av nya inventeringar och liknande läggs också in via webben. Samtliga uppgifter granskas och kvalitetssäkras av förvaltningens ekologer.

Den nya ArtArken är nu färdig att använda och den offentliga versionen kan nås direkt via följande adress:

<http://artarken.stockholm.se>

Här kan man både söka i databasen, läsa mer om arterna och rapportera in egna fynd. Behörighet för den utförliga versionen kan sökas via förvaltningen.

Avsikten är att innan sommaren 2007 lansera den nya applikationen på förvaltningens hemsida och även informera olika målgrupper om att verktyget nu kan nås på webben.

FRAMTIDA UTVECKLING

Vissa tekniska och innehållsmässiga uppdateringar återstår, som kommer att genomföras under den närmaste framtiden. Bl a har förslag arbetats fram under förra året till ett antal nya sk indikatorarter som visar på olika tillstånd i miljön och bör ingå i ArtArken. Den tekniska utvecklingen av själva applikationen är tänkt att ske i takt med att olika användare efterfrågar nya eller förbättrade funktioner i verktyget.

Slut

Bilagor

Bilaga 1 Exempel på bilder från webbapplikationen

Bilaga 2 Exempel på foton av skyddsvärda arter